

L'expressió de les funcions oracionals

Juan Carlos Ruiz Antón

PID_00177311

Índex

Introducció	5
1. Marca de cas	6
2. Concordança verbal	9
3. Sistemes de diferenciació de subjecte i objecte	13
3.1. Llengües nominatives	13
3.1.1. Realització formal dels sistemes nominatius	13
3.1.2. Expressió alternativa de l'objecte	15
3.2. Llengües ergatives	17
3.3. Llengües agentives	19
4. Perspectiva i veu	22
4.1. Canvi de perspectiva	22
4.2. Veu passiva	24
4.2.1. Tipologia de la construcció passiva	25
4.2.2. Formes alternatives de la veu passiva	27
4.3. Veu mitjana	28
5. L'expressió dels rols discursius	31
5.1. El tema	31
5.2. El focus	33
Activitats	37
Bibliografia	42

Introducció

Com ja sabem, els participants de la predicació (arguments i adjunts), que sintàcticament es configuren com a sintagmes nominals, poden exercir simultàniament diferents funcions en la clàusula:

- **Funcions gramaticals:** subjecte, objecte directe, objecte indirecte, adjunt.
- **Rols semàntics:** agent, pacient, beneficiari, instrument, causa, etc.
- **Rols discursius:** tema, focus.

Cada llengua ha de disposar de procediments gramaticals que indiquin aquestes funcions i que serveixin també per a distingir unes funcions d'unes altres. Això es pot fer tot utilitzant una o més de les següents estratègies:

- Ordre de constituents.
- Adposicions.
- Marca de cas.
- Concordança verbal.

Atès que l'ordre de constituents i les adposicions ja han estat tractades en apartats anteriors d'aquest curs*, aquí examinarem les altres dues estratègies, la marca de cas i la concordança verbal.

A continuació analitzarem els sistemes de diferenciació de les funcions sintàctiques bàsiques de subjecte i objecte, tot distingint entre els tres models d'organització trobats a les llengües del món: el sistema nominatiu, el sistema ergatiu i el sistema agentiu.

Arran d'això introduïrem el concepte de *veu* o *diàtesi*, que consisteix en els procediments gramaticalitzats de projecció entre els rols semàntics i les funcions sintàctiques bàsiques de subjecte i objecte. L'exposició es concentra només en dues d'aquelles veus: la veu passiva (subapartat "Canvi de perspectiva") i la veu mitjana (subapartat "Veu passiva").

El mòdul acaba abordant les diferents estratègies per a l'expressió dels rols discursius de tema i de focus.

* Vegeu el mòdul "Tipologia i universals", subapartat "Tipologia de l'ordre de mots", i el mòdul "Nocions bàsiques de tipologia funcional", subapartat "Estratègies lèxiques", respectivament.

1. Marca de cas

Quan parlem de marca de cas ens referim a les variacions de la forma dels mots que s'utilitzen per a indicar la funció oracional del sintagma nominal en què apareixen. En general, el cas s'expressa per mitjà de sufixos (o molt menys habitualment, de prefixos). Observeu la seva funció en les següents frases llatines (on NOM = nominatiu, o cas del subjecte, AC = acusatiu, o cas de l'objecte directe, i DAT = datiu, o cas de l'objecte indirecte):

(1a) *Nuntius epistulam dedit senatori*
nunti-us epistula-m senator-i
 missatger-NOM carta-AC va donar senador-DAT
 = 'El missatger va donar la carta al senador'

(1b) *Nuntio epistulam dedit senator*
nunti-o epistula-m
 missatger-DAT carta-AC va donar senador(NOM)
 = 'El senador va donar la carta al missatger'

Tot i que els noms que signifiquen 'missatger', 'carta' i 'senador' apareixen en el mateix ordre en ambdues frases, són els sufixos de cas els que indiquen la seva corresponent funció en l'estructura gramatical de la clàusula.

Hi ha molta varietat entre les llengües del món en relació amb el nombre de casos que empren. La següent taula resumeix la situació, amb dades extretes del WALS:

Taula 1

	Percentatge
a) Llengües que no tenen marca de cas	48%
b) Llengües que tenen només 2 casos	9%
c) Llengües que tenen entre 3 i 5 casos	11%
d) Llengües que tenen entre 6 i 9 casos	23%
e) Llengües que tenen 10 o més casos	9%

Un exemple de llengua sense casos és el català, en què les funcions oracionals s'expressen mitjançant preposicions, concordança verbal i l'ordre de constituents.

El romanès és una llengua que només té dos casos: un cas que podem anomenar *recte* (que marca el subjecte i l'objecte directe) i un cas oblic (que marca

Nota

Hi ha, però, una excepció amb els pronoms personals, que tenen formes diferents per a expressar el subjecte, l'objecte directe i (només en la tercera persona singular) i l'objecte indirecte: *tu/te, ella/la/li*.

l'objecte indirecte i la possessió). Observeu la diferència en els exemples següents:

(2a) *Primarul a făcut multe greșeli*
primar-ul
 alcalde-ART ha fet molts errors
 = 'L'alcalde ha fet molts errors'

(2b) *Am văzut primarul la televizor*
primar-ul
 he vist alcalde-ART a televisió
 = 'He vist l'alcalde a la televisió'

(2c) *Au dat scrisorile primarului*
scrisori-le primar-ul-ui
 han donat cartes-ART/PL alcalde-ART-OBL
 = 'Han donat les cartes a l'alcalde'

(2d) *Raportul primarului este o obligație legală*
raport-ul primar-ul-ui
 informe-ART alcalde-ART-OBL és una obligació legal
 = 'L'informe de l'alcalde és una obligació legal'

Mentre que en romanès el cas recte no té marca formal, el cas oblic (OBL) es marca per mitjà d'un sufix que es combina amb l'article sufixat.

Moltes llengües, com ara el llatí, el grec, l'alemany o el rus, tenen sistemes compostos per entre quatre i sis casos. Aquests casos són típicament el **nomi-natiu** (cas del subjecte), l'**acusatiu** (cas de l'objecte), el **datiu** (cas de l'objecte indirecte) i el **genitiu** (cas de la qualificació nominal i la possessió). El rus té, a més, un cas instrumental (que indica l'instrument de l'acció, entre altres matisos semàntics) i un cas preposicional (que és exigít per algunes preposicions).

Algunes llengües tenen sistemes encara més complexos, amb una gamma de casos que indiquen sobretot relacions de direcció i lloc. Aquesta situació es dona en basc, en les llengües finoúgriques (com el finès i l'hongarès) i especialment en les llengües del Caucas. Els següents exemples són de finès:

(3a) *Luin kirjan kaupassa*
Lu-i-n kirja-n kaup-a-ssa
 llegir-PAST-1SG llibre-AC botiga-INESSIU
 = 'Vaig llegir el llibre en la botiga'

(3b) *Hän tulee kaupasta*
kaupa-sta
 ell/ella ve botiga-ELATIUI
 = 'Ve de la botiga'

(3c) *Pekka menee kauppaan*
                   kauppa-an
 Pekka va botiga-IL·LATIU
 = 'Pekka va a la botiga'

(3d) *Auto on kadulla*
                   kadu-lla
 cotxe és carrer-ADESSIU
 = 'El cotxe és al carrer'

(3e) *Reino tulee kadulta*
                   kadu-lta
 Reino ve carrer-ABLTIU
 = 'Reino ve del carrer'

(3f) *Menen kaupalle*
       Mene-n kaup-a-lle
 anar-1SG botiga-AL·LATIU
 = 'Vaig cap a la botiga'

Com es desprèn d'aquests exemples, el significat bàsic de tots aquests casos és espacial. L'inessiu (-*ssa*), l'elatiu (-*sta*) i l'il·latiu (-*an*) indiquen posició o moviment respecte a un lloc tancat (respectivament, 'dins', 'des de dins' i 'fins a dins'); l'adessiu (-*lla*), l'ablatiu (-*lta*) i l'al·latiu (-*lle*) indiquen posició o moviment respecte a un lloc obert.

2. Concordança verbal

Els morfemes de concordança representen una forma d'expressar les funcions sintàctiques bàsiques (subjecte i objecte), encara que, a diferència del cas, la marca no recau sobre els corresponents sintagmes nominals sinó sobre el verb de la clàusula. Així, en moltes llengües, com ara el català, el verb duu un morfema que indica la persona i el nombre del subjecte:

(4) *Els sindicats volen presentar un candidat conjunt al comitè.*

En aquest exemple, el morfema *-n* del verb *volen* és la principal marca que identifica el sintagma nominal *els sindicats* com a subjecte; observeu, de passada, que l'ordre de constituents té en català molta menys incidència sintàctica que en llengües com l'anglès, ja que es pot alterar sense que afecti la identificació dels arguments (cf. *Un candidat conjunt volen presentar al comitè els sindicats*).

La concordança del subjecte amb el verb no és l'únic tipus de concordança possible. La taula següent resumeix les diferents possibilitats que es donen en les diverses llengües del món:

Taula 2. Tipologia de la concordança

a) Inexistència de concordança
b) Concordança simple (únicament amb el subjecte)
c) Concordança doble (amb subjecte i objecte directe)
d) Concordança triple (amb subjecte, objecte directe i objecte indirecte)

Vegeu alguns exemples dels diferents tipus:

a) Llengües sense concordança verbal

Un exemple de llengua en què el verb no té concordança verbal és el suec. El verb pot variar en funció del temps i la modalitat de la frase, però no segons la persona o el nombre del subjecte. Vegeu uns exemples:

(5) *jag kommer* 'jo vinc'
du kommer 'tu véns'
han kommer 'ell ve'
hon kommer 'ella ve'
vi kommer 'nosaltres venim'
ni kommer 'vós/vosaltres veniu'
de kommer 'ells vénen'

La forma del verb (*kommer*) és la mateixa malgrat la persona i el nombre del subjecte.

b) Llengües amb concordança simple

Aquest és el tipus més habitual entre les llengües d'Europa, tot i que hi ha certa varietat en les formes que adopta. Per exemple, mentre que el català té morfemes diferents pràcticament per a cada combinació de persona i nombre (*parl-o, parl-es, parl-a, parl-em, parl-eu, parl-en*), altres llengües redueixen molt la quantitat de formes disponibles. Per exemple, en neerlandès hi ha variació de persona en les formes verbals de singular, però no en les formes de plural:

- (6) *ik werk* 'jo treballo'
jij werkt 'tu treballes'
hij werkt 'ell treballa'
zij werkt 'ella treballa'
wij werken 'nosaltres treballem'
jullie werken 'vosaltres treballeu'
zij werken 'ells treballen'

Un exemple més extrem de reducció és l'anglès, en què, a excepció dels verbs auxiliars, com *be* i *have*, no hi ha quasi concordança, excepte per la forma de tercera persona singular del present, marcada amb el sufix *-s*.

- (7) *I make* 'jo faig'
you make 'tu fas' / 'vós feu'
he makes 'ell fa'
she makes 'ella fa'
we make 'nosaltres fem'
you make 'vosaltres feu'
they make 'ells fan'

c) Llengües amb doble concordança

Les llengües amb doble concordança tenen morfemes verbals que fan referència al subjecte i a l'objecte directe de la clàusula. Un exemple és el lakota (EUA):

- (8) *Mathó ki hená wičháwakte*
wičhá-wa-kte
 ós ART aquests OBJ(3PL)-SUBJ(1SG)-matar
 = 'He mort aquests óssos'

En aquest exemple, els prefixos del verb *wičháwakte* (l'arrel del qual és *-kte*) indiquen la persona i el nombre tant del subjecte com de l'objecte, que per altra banda no reben cap tipus de marca formal com a tals.

Ben sovint, la concordança amb l'objecte ve determinada per certs aspectes semàntics del sintagma nominal; per exemple, en hongarès el verb concorda amb l'objecte només quan aquest últim és definit o és un pronom personal. Compareu els següents exemples:

(9a) Péter olvas egy könyvet
   könyv-et
 Péter llegeix un llibre-AC
 = 'Péter llegeix un llibre'

(9b) Péter olvassa a könyvet
 Péter llegeix ART llibre-AC
 = 'Péter llegeix el llibre'

En (9a) el verb *olvas* 'llegeix' segueix l'anomenada *conjugació indefinida* de l'hongarès, que s'utilitza (entre altres casos) quan l'objecte és indefinit. En (9b), en canvi, el verb és *olvassa*, que apareix aquí en la conjugació definida, que s'utilitza amb objectes definits.

d) Llengües amb triple concordança

El basc és un exemple paradigmàtic de llengua en què el verb concorda amb el subjecte, l'objecte i l'objecte indirecte, com es pot veure en els següents exemples:

(10a) Erregalua ekarri dut
   d-u-t
 regal dut 3OD-AUX-1SG
 = 'He dut el regal'

(10b) Erregaluak ekarri ditut
   d-it-u-t
 regals dut 3OD-PL-AUX-1SG
 = 'He dut els regals'

(10c) Erregalua ekarri dizut
   d-i-zu-t
 regal dut 3OD-AUX-2OI-1SG
 = 'T'he dut el regal'

(10d) Erregaluak ekarri dizkizut
   d-i-zki-zu-t
 regals dut 3OD-AUX-PL-2OI-1SG
 = 'T'he dut els regals'

En cadascun d'aquests exemples el mot final de la frase és un verb auxiliar que indica la persona i el nombre del subjecte i de l'objecte. L'estructura morfolò-

gica d'aquest auxiliar és prou complexa, com reflecteixen les glosses. El primer morfema (*d-*) indica la persona de l'objecte (tercera), mentre que el morfema final *-t* indica la persona del subjecte (primera). Els morfemes *-it-* en (10b) i la seva variant *-zki-* en (10d) indiquen que l'objecte és plural. L'arrel de l'auxiliar és *-u-* en (10a-b) i *-i-* en (7c-d).

En basc, la variació en la forma de l'arrel i del morfema de plural depèn de si el mot inclou o no referència a l'objecte indirecte.

Observeu en aquests exemples que les llengües que tenen sistemes elaborats de concordança poden ometre l'expressió dels pronoms personals corresponents quan manquen de valor contrastiu o emfàtic. Així, en aquestes frases de basc, l'única indicació expressa de la identitat del subjecte i de l'objecte indirecte està en la forma del verb. En les llengües que no tenen concordança, o en aquelles en què el sistema de concordança és marginal (com és el cas de l'anglès), l'omissió dels arguments pronominals és extraordinàriament rara.

Distribució dels morfemes de concordança

Com s'ha vist en tots els exemples presentats fins ara, la situació típica és aquella en què els morfemes de concordança apareixen integrats en el verb. Hi ha llengües, no obstant això, en què aquests morfemes estan fora del verb. Aquesta construcció es troba en algunes llengües aborígens d' Austràlia. L'exemple següent és de la llengua warlpiri:

- (11) *Malikipatu karnajana nyanyi*
maliki -patu ka -rna -jana nya -nyi
 gos -PL PRES -SUBJ(1SG) -OBJ(PL) veure -NOPAST
 = 'Veig els gossos'

Els morfemes de concordança *-rna* (que indica que el subjecte és primera persona singular) i *-jana* (objecte tercera persona plural) no s'afegeixen al verb *nya-*, sinó a la partícula *ka-*, que indica temps present. Observeu, de passada, que la funció de temps s'expressa acumulativament amb dos morfemes: el sufix *-nyi* (que indica que el temps és no passat), i la ja mencionada partícula *ka-*.

3. Sistemes de diferenciació de subjecte i objecte

Anomenarem **sistema de diferenciació** el conjunt de procediments gramaticalitzats de què disposa una llengua per a distingir formalment les funcions sintàctiques bàsiques de subjecte i objecte.

Com a base per a classificar els sistemes de diferenciació que es donen en les diverses llengües del món partirem de l'existència de dos tipus de clàusules: intransitives (amb un sol argument i verbs com ara *néixer*, *córrer*, *arribar* o *créixer*) i transitives (amb dos arguments i verbs com *fer*, *matar*, *moure*, *saber*, *veure*, *creure* o *tenir*). A més, per tal de facilitar la comparació de les marques que serveixen per a expressar la funció d'aquests arguments, utilitzarem els símbols següents:

S_i = argument de les oracions intransitives (subjecte).

S_t = argument actiu (subjecte) de les oracions transitives.

O = argument passiu (objecte) de les oracions transitives.

Hom pot classificar les llengües del món en tres grans tipus d'acord amb la forma en què s'expressen formalment aquestes relacions:

- llengües nominatives
- llengües ergatives
- llengües agentives

Analitzarem aquests tipus amb més detall en els següents subapartats.

3.1. Llengües nominatives

Les llengües nominatives es caracteritzen per marcar de la mateixa forma la relació S_i (subjecte intransitiu) i la relació S_t (subjecte transitiu). Per contra, l'expressió formal de O (objecte) és diferent.

Aproximadament un 46% de les llengües del món són de tipus nominatiu, entre elles la major part de les llengües indoeuropees, les llengües finoúgriques i altaiques, el japonès, el xinès, i l'aclaparadora majoria de les llengües africanes.

Nota

La denominació de *llengua nominativa* deriva del nom donat tradicionalment al cas que expressa el subjecte en les llengües d'aquest tipus.

3.1.1. Realització formal dels sistemes nominatius

Els sistemes nominatius poden adoptar alguna de les següents possibilitats formals de diferenciació de les funcions bàsiques:

- 1) Marques diferents per al subjecte i per a l'objecte.

- 2) Marca en l'objecte i absència de marca en el subjecte.
 3) Marca en el subjecte i absència de marca en l'objecte.

Un exemple del primer tipus és el japonès. El subjecte (tant transitiu com intransitiu) s'expressa amb la posposició *ga*, mentre que l'objecte es marca amb la posposició *o*:

(12a) Oració intransitiva:

Yuubinya ga ikimashita
 carter SUBJ arribar(PAST)
 = 'Ha arribat el carter'

(12b) Oració transitiva:

Onna ga yuubinya o machikanete iru
 dona SUBJ carter OBJ esperant estar(PRES)
 = 'La dona espera el carter'

El quítxua (Perú i Bolívia) és un exemple de llengua del segon tipus. El subjecte no rep marca, mentre que l'objecte es marca en cas acusatiu (amb el sufix *-ta*). Compareu:

(13a) Oració intransitiva:

Wawa puqllachkan
 nen juga
 = 'El nen juga'

(13b) Oració transitiva:

Tayta wawata rikurqan
wawa-ta
 pare nen-AC va veure
 = 'El pare va veure el nen'

Com a exemple de diferenciació del tercer tipus, vegeu els exemples següents de maricopa, una llengua ameríndia d'Arizona:

(14a) Oració intransitiva:

Vanysh vtaym
va -ny -sh vtay -m
 casa ART SUBJ gran PRES
 = 'La casa és gran'

(14b) Oració transitiva:

Mhaynysh qwaaq tpuym
mhay -ny -sh tpuym -m
 noi ART SUBJ cérvol matar PRES
 = 'El noi va matar un cérvol'

El subjecte (tant transitiu com intransitiu) es marca amb el sufix *-sh*, mentre que l'objecte no duu cap classe de marca.

3.1.2. Expressió alternativa de l'objecte

Com hem vist, les llengües nominatives tenen una forma típica de marcar l'objecte, distingint-lo de la marca del subjecte. Succeeix, però, que moltes llengües fan servir diverses formes alternatives d'expressar l'objecte, en funció de certes característiques gramaticals o semàntiques de la clàusula. Veurem un parell de casos representatius del tipus de contextos que acostumen a afavorir aquesta diversitat de formes.

Cas 1: objecte animat o definit

Moltes llengües expressen de manera diferent els objectes que són definits o que tenen un referent animat o humà. Per exemple, en turc l'objecte indefinit o inespecífic no rep marca explícita, mentre que el subjecte definit o específic es marca en cas acusatiu (*-ü* en l'exemple 15b):

(15a) *Adam bir öküz aldı*
 home un bou va comprar
 = 'L'home va comprar un bou'

(15b) *Adam öküzü aldı*
öküz-ü
 home bou-AC va comprar
 = 'L'home va comprar el bou'

De manera semblant, en hebreu modern l'objecte indefinit no rep marca, mentre que l'objecte definit es marca amb la preposició *et*:

(16a) *Tavi li et hadag*
ha-dag
 porta a mi OBJ ART-peix
 = 'Porta'm el peix'

(16b) *Tavi li et david*
 porta a mi OBJ David
 = 'Porta'm David'

(16c) *Tavi li dag*
 porta a mi peix
 = 'Porta'm peix'

Cas 2: objecte en clàusules negatives o imperfectives

En les llengües de la família eslava, l'objecte es marca en cas acusatiu, però en les oracions negatives apareix en genitiu, com pot observar-se en els següents exemples de rus:

(17a) я купил шапку
 ya kupil shapk-u
 jo comprat gorra-AC
 = 'M'he comprat una gorra'

(17b) я не купил шапки
 ya ne kupil shapk-i
 jo no comprat gorra-GEN
 = 'No m'he comprat cap gorra'

Un cas diferent és el del finès. En aquesta llengua l'objecte s'expressa normalment en cas acusatiu, però alguns objectes (i també alguns tipus de subjecte) prenen el cas partitiu (que normalment indica la part d'un tot). L'elecció entre acusatiu i partitiu en l'objecte depèn, entre altres factors, de l'aspecte verbal; si l'oració denota una acció inacabada (aspecte imperfectiu), i si l'oració és negativa, l'objecte es marca sempre en cas partitiu, com podem veure en els exemples (18b) i (19b):

(18a) Aspecte perfectiu (acció acabada):

Tyttö luki läksyn
 läksy-n
 nena estudiar(PAST) lliçó-AC
 = 'La nena s'ha estudiat la lliçó'

(18b) Aspecte imperfectiu (acció inacabada):

Tyttö luki läksya
 läksy-a
 nena estudiar(PAST) lliçó-PART
 = 'La nena estudiava la lliçó'

(19a) Polaritat afirmativa:

Silja joi maidon
 maido-n
 Silja beure(PAST) llet-AC
 = 'Silja s'ha begut la llet'

(19b) Polaritat negativa:

Silja ei juonut maitoa
 maito-a
 Silja no beure llet-PART
 = 'Silja no s'ha begut la llet'

Sobre l'aspecte imperfectiu, vegeu l'apartat "L'aspecte" del mòdul "Operadors semàntics de l'oració".

Aquesta doble marca de l'objecte té una clara explicació semàntica: l'objecte va en cas acusatiu quan el seu referent queda totalment afectat per l'acció expressada pel verb, i això és el que ocorre en les oracions perfectives de (18a) i (19a); l'objecte es marca en partitiu, al contrari, quan només resulta parcialment afectat per l'acció, ja sigui perquè no s'ha completat (aspecte imperfectiu, com en 18b) o perquè no ha tingut lloc (polaritat negativa, com en 19b).

3.2. Llengües ergatives

Les llengües ergatives es caracteritzen perquè el subjecte transitiu (S_t) es marca de manera diferent de la del subjecte intransitiu (S_i), que al seu torn s'expressa igual que l'objecte (O). La marca de cas típic del subjecte transitiu s'anomena tradicionalment *cas ergatiu*, i el cas del subjecte intransitiu i de l'objecte es denomina *cas nominatiu* o *absolutiu*.

Segons les dades del WALS, al voltant d'un 26% de les llengües del món són ergatives. És un sistema molt freqüent en les llengües d'Oceania, l'Àsia meridional, el Caucas, Sibèria i entre les llengües indígenes d'Amèrica i d' Austràlia. El basc és també una llengua ergativa, com es pot observar clarament en els exemples següents:

(20a) *Nere anaia etorri da*
           anai-a
           meu germà-el(ABS) vingut és
           = 'Ha vingut el meu germà'

(20b) *Ni etorri naiz*
           jo(ABS) vingut sóc
           = 'Jo he vingut'

(20c) *Nere anaiak ni ikusten nau*
           nere anai- -a -k ni ikusten n- -a -u
           meu germà -ART -ERG jo(ABS) veient 1sgOD -3SG -AUX
           = 'El meu germà em veu'

(20d) *Nik nere anaia ikusten dut*
           ni-k anai-a d-u-t
           jo-ERG meu germà-ABS veient 3OD-AUX-1SG
           = 'Jo veig el meu germà'

Les oracions (20a-b) són intransitives, i el seu subjecte està en cas absolutiu (ABS). Les frases (20c-d) són transitives i ara és l'objecte el que es marca en cas absolutiu, mentre que el subjecte apareix en cas ergatiu (ERG), caracteritzat en aquests exemples pel sufix *-k*.

En basc, l'ergativitat del sistema es manifesta en la flexió del nom; hi ha llengües en què es pot expressar també per mitjà de la concordança. Un exemple d'aquest tipus és l'àvar (una llengua caucàsica del Daguestan i d'Azerbaidjan). Observeu les oracions següents:

(21a) *Ebél*   *yesarula*
                                   y-es-ar-ula
 mare(ABS)   FEM-cosir-IMPF-PRES
 = 'La mare està cosint'

(21b) *Či*   *vač'ula*
                                   v-ač'-ula
 home(ABS)   MASC-venir-PRES
 = 'L'home ve'

(21c) *Ebélalda*   *či*   *vat'ula*
                           ebél-alda   *v-at'-ula*
 mare-ERG   home(ABS)   MASC-descobrir-PRES
 = 'La mare descobreix l'home'

El caràcter ergatiu d'aquesta llengua es reflecteix en dos aspectes de la construcció de la frase: per un costat, la diferència de marca entre el subjecte intransitiu (cas absolutiu amb marca zero, com en 21a-b) i el subjecte transitiu (cas ergatiu amb sufix *-alda*, com en 21c); per altra banda, la direcció de la concordança amb el verb (marcada en aquests exemples pels prefixos de gènere *i-* "femení" i *v-* "masculí"). El verb concorda en gènere amb el subjecte intransitiu o amb l'objecte (això és, amb l'argument que és en cas absolutiu). Observeu que el verb de les oracions (21b-c) duu el prefix masculí *v-*, encara que *či* 'l'home' és subjecte en (21b) i objecte en (21c).

Aquest sistema doble de marca ergativa (en el nom i en la concordança verbal) es troba també en altres llengües caucàsiques. Hi ha, per fi, algunes llengües ergatives (com ara l'abkhaz de Geòrgia i les llengües maies d'Amèrica Central) en què els sintagmes nominals no reben cap tipus de marca, i l'ergativitat es reflecteix únicament en el sistema de concordança.

Ergativitat parcial

La major part de les llengües ergatives no són tipològicament "pures", atès que juntament amb les construccions sintàctiques que segueixen un esquema ergatiu es troben altres construccions sintàctiques basades en l'esquema nominatiu-acusatiu. Podem dir, per tant, que aquestes llengües són parcialment ergatives.

Un dels principals factors que determinen l'ergativitat parcial és el temps i l'aspecte verbal: en aquestes llengües, el sistema ergatiu es dona en oracions de temps passat o d'aspecte perfectiu, mentre que les oracions amb altres temps o amb aspecte imperfectiu es construeixen d'acord amb l'esquema nominatiu-acusatiu. Vegeu el següent exemple de georgià:

(22a) *Katsi midis*
kats-i
 home-NOM anar(PRES)
 = 'L'home se'n va'

(22b) *Katsi tserils tser*
kats-i tseril-s
 home-NOM carta-AC escriure(PRES)
 = 'L'home escriu la carta'

(22c) *Katsi mivida*
kats-i
 home-NOM anar(PF)
 = 'L'home se'n va anar'

(22d) *Katsma tserili datsera*
kats-ma tseril-i
 home-ERG carta-NOM escriure(PF)
 = 'L'home va escriure la carta'

Observeu que en les oracions en temps present (22a-b), els subjectes, tant l'intransitiu (22a) com el transitiu (22b), s'expressen amb la mateixa marca, el sufix de cas nominatiu *-i*, mentre que l'objecte es marca amb el sufix de cas acusatiu *-s* (22b). Aquesta distribució de formes correspon a l'esquema acusatiu. Per contra, en les oracions de temps passat (22c-d), l'organització de les marques funcionals és diferent: el subjecte intransitiu (22c) coincideix amb l'objecte (22d), mentre que el subjecte transitiu duu una marca específica *-ma* (22d). Es tracta, doncs, d'un sistema ergatiu. Podem dir, per tant, que el georgià és una llengua amb ergativitat parcial.

Són molt nombroses les llengües que tenen un sistema dual nominatiu/ergatiu, organitzat sobre la base d'una diferència similar de temps o aspecte; per exemple, l'hindi, el paixtu, el kurd, les llengües maies, i nombroses llengües australianes.

3.3. Llengües agentives

La característica distintiva de les anomenades *llengües agentives* és que el subjecte intransitiu (S_i) s'expressa de forma distinta segons el rol semàntic que

aquest subjecte exerceixi. Quan és agent, o quan es pressuposa que el seu referent exerceix control sobre l'acció, es marca de la mateixa manera que el subjecte transitiu (S_t), mentre que quan és pacient o té poc control sobre l'acció es marca igual que l'objecte (O).

Aquest tipus de llengua és molt poc freqüent. Gairebé tots els casos que s'han identificat són llengües ameríndies, com ara el lakota, el crow i el guaraní. Cal dir, a més, que no hi ha llengües agentives pures, ja que aquest esquema només es troba en una zona molt restringida de la gramàtica (generalment entre els pronominals personals o els morfemes de concordança).

Per exemple, en les següents frases de guaraní (Paraguai), el verb marca la concordança de primera persona amb *a-* quan el subjecte és agent i amb *che-* quan és pacient:

(23a) *Ahata*   *ñu*   *me*
a-ha-ta
 1SG(AG)-anar-FUT   camp a
 = 'Aniré al camp'

(23b) *Apu'ã*
a-pu'ã
 1SG(AG)-aixecar-se
 = 'M'aixeco'

(24a) *Cherasy*
che-rasy
 1SG(PAC)-malalt
 = 'Estic malalt'

(24b) *Chekane'õ*
che-kane'õ
 1SG(PAC) cansat
 = 'Estic cansat'

(25a) *Agueru*   *ndeve*   *petei*   *jopói*
a-gueru
 1SG(AG)-portar   a tu   un   regal
 = 'Et porto un regal'

(25b) *Ani*   *yvytu*   *chereraha*   *tei*
                                  che-reraha
 NEG vent   1SG(PAC)-emportar   NEG
 = 'El vent no se m'emportarà'

Observeu que la forma del prefix de concordança és diferent en les oracions intransitives de (23) i (24). En els exemples de (23), que descriuen accions plenament controlades pel seu agent, el prefix és *a-*, de manera que coincideix amb el subjecte agentiu de l'oració transitiva (25a); en canvi, en els exemples de (24), que denoten accions involuntàries, el sufix és *che-*, que coincideix amb la marca de concordança d'objecte de (25b).

En les oracions intransitives, l'elecció del pronom pot dependre de si el participant controla el procés o no, fins i tot amb la mateixa arrel verbal. Per exemple, el verb *ka'u* quan s'empra amb el prefix actiu *a-* significa 'emborratxar-se', i quan duu el prefix inactiu *che-* significa 'estar borratxo'.

4. Perspectiva i veu

4.1. Canvi de perspectiva

Anomenarem *perspectiva* el punt de vista des del qual s'expressa una determinada predicació. L'efecte de la perspectiva és marcar un dels arguments com a subjecte gramatical, i situar-lo per tant en primer pla i deixar els altres en un segon pla. Com a conseqüència, una mateixa predicació es pot expressar amb diferents construccions gramaticals, segons el tipus de perspectiva adoptat. Així, la predicació representada en el següent diagrama es pot expressar en català des de la perspectiva de l'agent (26a) o la del pacient (26b). En l'exemple (26b) l'agent passa a expressar-se gramaticalment com un adjunt (allò que tradicionalment s'ha anomenat *complement agent*).

Taula 3

	Predicat	Agent	Pacient
Predicació	<i>dispersar</i>	<i>la policia</i>	<i>els manifestants</i>
Perspectiva 1		SUBJECTE	OBJECTE
Perspectiva 2		ADJUNT	SUBJECTE

- (26) a) *La policia va dispersar els manifestants.*
 b) *Els manifestants van ser dispersats per la policia.*

El canvi de perspectiva es pot realitzar per mitjans lèxics o per mitjans sintàctics. En el primer cas, es tracta fonamentalment de verbs que permeten construccions alternatives. Observeu els exemples següents, que descriuen una mateixa situació, només variant la perspectiva escollida:

- (27) a) *Pere havia quedat amb Maria en l'estació.*
 b) *Maria havia quedat amb Pere en l'estació.*
 c) *Pere i Maria havien quedat en l'estació.*

- (28) a) *Els obrers van carregar el camió de maons.*
 b) *Els obrers van carregar maons en el camió.*

Aquests casos d'alternança corresponen a dos tipus de verbs: el de (27) és un verb d'acció recíproca (que es pot enfocar des de la perspectiva de cadascun dels participants en la situació); l'alternança de (28), per la seva banda, és característica dels verbs que descriuen relacions entre la part i el tot, com ara *carregar*, *omplir* i *plantar*.

Un altre procediment lèxic de canvi de perspectiva és l'ús de verbs contraris, que descriuen un mateix esdeveniment des de diferents perspectives, com és el cas de *comprar* i *vendre*:

- (29) a) *Pere ha venut el BMW a la seva exdona.*
 b) *La seva exdona ha comprat el BMW a Pere.*

Algunes llengües tenen verbs contraris formats per derivació morfològica. Per exemple, en alemany *mieten* 'prendre a lloguer' s'oposa a *vermieten* 'donar a lloguer', de la mateixa manera que *kaufen* 'comprar' contrasta amb *verkaufen* 'vendre'. Observeu els exemples següents:

(30a) *Jürgen kaufte zwei Bücher von Helmut*
 Jürgen va comprar dos llibres de Helmut
 = 'Jürgen va comprar dos llibres a Helmut'

(30b) *Helmut verkaufte zwei Bücher an Jürgen*
 Helmut va vendre dos llibres a Jürgen
 = 'Helmut va vendre dos llibres a Jürgen'

(31a) *Die Studenten mieteten das Haus von der alten Frau*
 els estudiants van llogar la casa de la anciana dona
 = 'Els estudiants van llogar la casa a l'anciana'

(31b) *Die alte Frau vermietete das Haus an die Studenten*
 la anciana dona va llogar la casa a els estudiants
 = 'L'anciana va llogar la casa als estudiants'

Com es pot veure en la traducció d'aquestes frases, el verb *llogar* és ambigu en català respecte a la perspectiva, ja que pot designar l'acció des del punt de vista tant de la persona que ofereix el servei (31a) com de la persona que el rep (31b). En alemany, aquesta diferència de perspectiva s'expressa en aquests verbs pel prefix *ver-*.

El tipus d'alternances lèxiques que hem vist en els exemples no constitueix un procediment sistemàtic perquè s'aplica només a un conjunt reduït de verbs. És molt més habitual que les llengües disposin de procediments de canvi de perspectiva de caire sintàctic. Aquests procediments tenen les següents característiques:

- 1) Es diferencien dels procediments lèxics per ser regulars i sistemàtics. S'apliquen de manera il·limitada a una determinada classe de verbs.
- 2) Comporten un reajustament de l'estructura d'arguments de la clàusula.
- 3) El canvi de perspectiva acostuma a estar marcat formalment en el verb.

El canvi de perspectiva de tipus sintàctic es correspon, *grosso modo*, amb allò que la gramàtica tradicional denomina *veu*. En els següents subapartats veurem com s'expressen en les llengües del món dos d'aquests procediments, la veu passiva i la veu mitjana. Tots dos tenen en comú el fet de passar a un segon pla (o de suprimir) la referència a l'agent de la predicació.

4.2. Veu passiva

Com ja hem dit, la veu passiva és un tipus de construcció per la qual el pacient de la predicació se situa en primer pla, de manera que adopta la funció de subjecte i deixa l'agent en segon pla:

- (32) a) *El comitè ha votat les propostes.*
 b) *Les propostes han sigut votades pel comitè.*

L'oració (32a) és en forma activa: l'agent s'expressa com a subjecte i el pacient com a objecte; l'oració (32b) està en veu passiva: la frase està expressada des de la perspectiva del pacient, que és el subjecte, i l'agent queda relegat a la funció d'adjunt opcional. Com a tal, es pot ometre, com en l'exemple (31):

- (33) *Les propostes han sigut votades.*

Fins i tot hi ha llengües en què l'oració passiva es construeix obligatòriament sense agent, un tipus de construcció coneguda com a *passiva impersonal*.

Les raons per les quals el parlant pot postergar l'agent al segon pla informatiu són diverses: perquè en desconeix la identitat, perquè resulta àmpliament conegut o perquè té referència genèrica. En moltes llengües aquest canvi de perspectiva s'aplica també quan l'agent és menys definit que el pacient, o en els casos en què l'agent és menys "animat", o té menys control sobre la situació que el pacient. Examineu els següents exemples de navaho:

- (34a) *Hastiin líí' yoo'í*
y-oo'í
 home cavall ACT-veure
 = 'L'home va veure el cavall'

- (34b) *Hastiin líí' boo'í*
b-oo'í
 home cavall PASS-veure
 = 'L'home va ser vist pel cavall'

La frase (34a) està en forma activa: el subjecte *hastiin* 'home' és l'agent, i l'objecte *líí'* 'cavall' és el pacient; la frase (34b), al contrari, mostra diàtesi passiva, ja que el pacient *hastiin* és el subjecte. La diferència entre ambdues oracions està marcada pel prefix verbal: *y-* en l'oració activa i *b-* en la passiva.

En navaho, la construcció passiva és obligatòria quan el pacient és més animat que l'agent. És per això que la frase (34b) no es pot construir en forma activa. En navaho, com també ocorre en moltes altres llengües, els éssers humans estan situats per damunt dels animals en una escala d'animació en què també els objectes inanimats mòbils (com ara l'aigua o l'aire) es consideren més "ani-

mats" que els immòbils. D'aquesta manera, en els exemples següents, la frase activa (31a) és acceptable en navaho, però no la frase passiva (31b):

(35a) *Tó tsin ayiléél*
a-y-iléél
 aigua tronc lluny-ACT-surar
 = 'L'aigua va arrossegar el tronc'

(35b) * *Tsin tó abiléél*
a-b-iléél
 tronc aigua lluny-ACT-surar
 = 'El tronc va ser arrossegat per l'aigua'

Com hom pot deduir d'aquests exemples, hi ha una diferència funcional molt significativa entre la veu passiva del català i la del navaho. En català el canvi de perspectiva és opcional, ja que la seva utilització depèn de les preferències comunicatives del parlant; en navaho, per contra, és obligatori ja que està determinat de forma estricta per l'escala d'animació.

4.2.1. Tipologia de la construcció passiva

Per la forma en què s'expressa, la veu passiva es pot classificar en tres tipus:

Taula 4. Estratègies d'expressió de la veu passiva

a) Estratègia sintàctica: canviant únicament la funció gramatical dels arguments
b) Estratègia sintètica: mitjançant afixos verbals
c) Estratègia analítica, per mitjà de verbs auxiliars

a) Estratègia sintàctica

Aquesta estratègia només canvia la funció sintàctica del pacient, i elimina de passada la menció de l'agent. La construcció no afecta l'estructura morfològica del verb. Compareu les dues oracions següents de supyire (Mali):

(36a) Construcció activa:
Nàŋa à sikàŋi bò
 home(DEF) PF cabra(DEF) matar
 = 'L'home ha mort una cabra'

(36b) Construcció passiva:
Sikàŋa a bò
 cabra(DEF) PF matar
 = 'La cabra ha estat morta'

En l'oració passiva (36b) *sikàŋa* 'la cabra' és el subjecte perquè precedeix el marcador perfectiu à. La terminació irregular en *-a* del nom és el resultat de l'assimilació fonètica amb la vocal del marcador perfectiu.

b) Estratègia sintètica

Les llengües que adopten l'estratègia sintètica expressen la veu passiva mitjançant morfemes verbals especialitzats, com ara el prefix *b-* del navaho (vegeu els exemples 34 i 35). D'aquest tipus és també la passiva del llatí:

(37a) Construcció activa:

Graeci equum aedificant
equu-m aedific-ant
 grecs(NOM) cavall-AC construir-3PL
 = 'Els grecs construeixen un cavall'

(37b) Construcció passiva:

Equus a graecis aedificatur
aedific-atur
 cavall(NOM) per grecs construït-PASS(3SG)
 = 'El cavall [de Troia] és construït pels grecs'

El verb *aedificatur* de (37b) és la forma passiva de la tercera persona singular del present.

Una altra llengua que utilitza l'estratègia sintètica és el turc. Compareu els exemples següents:

(38a) Construcció activa:

Hizmetçi fincanı kırđı
fincan-ı kır-đı
 criat tassa-AC trencar-PAST
 = 'El criat va trencar la tassa'

(38b) Construcció passiva:

Fincan hizmetçi tarafından kırıldı
kır-ıl-đı
 tassa criat per trencar-PASS-PAST
 = 'La tassa va ser trencada pel criat'

En aquests exemples la construcció passiva es caracteritza perquè el verb duu el morfema *-ıl*. L'agent, *hizmetçi* 'criat', està introduït per la posposició *tarafından*.

c) Estratègia analítica

En l'estratègia analítica es fa servir una construcció perifràstica amb un verb auxiliar i una forma de participi del verb principal, com en la passiva del català o de l'anglès:

- (39) a) *El projecte ha sigut aprovat per l'ajuntament.*
 b) *The house was sold.*

En molts casos, les construccions passives formades per un verb copulatiu i un participi són ambigües, ja que es poden entendre com una acció o com un estat. Per exemple, en anglès l'oració (39b) té dues possibles traduccions: una com a passiva, *la casa va essent venuda*, i una altra com a estativa, *la casa estava venuda*. Aquesta ambigüitat no sempre és possible en català, ja que la passiva emprava el verb *ésser* i la construcció d'estat es forma amb el verb *estar*.

Altres llengües no construeixen la passiva amb un verb copulatiu, sinó amb verbs auxiliars que signifiquen originalment 'resultar', com és el cas de l'alemany:

- (40) *Hans wurde von seinem Vater bestraft*
 Hans va resultar de son pare castigat
 = 'Hans va ser castigat per son pare'

També hi ha llengües que utilitzen com a verb auxiliar un verb de moviment, com és el cas de l'italià:

- (41) *Questo giornale viene letto da molte persone*
 aquest diari ve llegit de moltes persones
 = 'Aquest diari és llegit per moltes persones'

Nota

En italià el verb *venir* es fa servir en els temps simples, mentre que en els temps compostos s'utilitza el veu copulatiu *essere*, com ara en *La macchina è stata lavata da Pietro* 'El cotxe ha sigut rentat pel Pere'.

L'hindi expressa la veu passiva amb un verb que significa 'anar':

- (42) *Patr bhejā gayā thā*
 carta enviada anada ha
 = 'La carta ha sigut enviada'

4.2.2. Formes alternatives de la veu passiva

Moltes llengües tenen diferents formes d'expressar la veu passiva. Per exemple, en català la passiva perifràstica amb *ser* coexisteix amb l'anomenada *passiva reflexa*, formada pel verb en forma activa i el pronom reflexiu *se*. Compareu les dues oracions següents:

- (43) a) *Les propostes han sigut aprovades.*
 b) *Es van aprovar les propostes.*

L'oració (43b) és passiva perquè és el resultat d'un canvi de perspectiva en què l'agent s'omet i l'acció es descriu a partir del pacient. Observeu que en els dos exemples de passiva el sintagma nominal *les propostes* és subjecte, ja que concorda en nombre i persona amb el verb.

En algunes llengües, la veu passiva pot tenir matisos semàntics suplementaris. Per exemple, en japonès la passiva es marca en el verb amb el morfema *-(r)are-*, i l'agent duu la posposició *ni*, la mateixa que es fa servir per a marcar l'objecte indirecte. En la taula:

Taula 5

	Predicat	Agent	Pacient
Activa		SUBJECTE	OBJECTE
Passiva	V + <i>-(r)are</i>	ADJUNT (<i>ni</i>)	SUBJECTE

Per exemple:

(44a) Construcció activa:

Inu wa neko o kamimashita
kam -imashita
 gos TM gat OBJ mossegar -PAST
 = 'El gos va mossegar el gat'

(44b) Construcció passiva:

Neko wa inu ni kamaremashita
kam -are -mashita
 gat TM gos mossegar -PASS -PAST
 = 'El gat ha estat mossegat pel gos'

Tanmateix, la característica més interessant de la passiva del japonès és la implicació que el pacient pateix algun perjudici com a resultat de l'acció. Per aquesta raó hom la coneix com a passiva adversativa. Vegeu un altre exemple:

(45) *Hikōki ni noru mae ni nimotsu o shiraberaremashita*
shirabe -rare -mashita
 avió en pujar abans equipatge OBJ escorcollar -PASS -PAST
 = 'Abans de pujar a l'avió, em van escorcollar l'equipatge'

4.3. Veu mitjana

En la seva forma més típica, la veu mitjana és un canvi de perspectiva que s'aplica sobre predicacions que descriuen processos (és a dir, canvis d'estat que afecten un pacient). El procés s'enfoca des de la perspectiva del pacient, sense expressar l'agent o la causa del procés. Compareu les oracions següents:

- (46) a) *El vent ha obert la finestra.*
 b) *La finestra s'ha obert.*

(47) a) *L'arena ha espatllat el motor.*

b) *El motor s'ha espatllat.*

(48) a) *La pel·lícula ha espantat els nens.*

b) *Els nens s'han espantat.*

En tots aquests exemples, les frases (a) són transitives i actives (amb l'agent explícit en funció de subjecte). Les frases (b) expressen només el procés sense la participació d'un agent. En català la veu mitjana s'expressa amb la forma reflexiva del verb.

La principal diferència entre la funció de la veu passiva i de la veu mitjana és que en la passiva la situació es tracta com una acció duta a terme per un agent, la identitat del qual queda en un segon pla. Per la seva banda, la veu mitjana tracta la situació com un procés, sense pressuposar l'existència d'una causa o un agent extern. La veu mitjana indica que al subjecte (el pacient) li ocorre alguna cosa.

Atès que la funció de la veu mitjana és tan semblant a la de la passiva, moltes llengües expressen aquestes dues diàtesis de la mateixa manera. Així ocorre en català, en què aquesta construcció no es distingeix sintàcticament de la passiva reflexa.

L'alemany i el turc són altres llengües en què es dona coincidència de forma entre la veu passiva i la mitjana. Compareu els exemples següents de sentit "mitjà" amb els casos de formació de passiva del turc i de l'alemany:

Alemany:

(49a) Construcció passiva:

Die Tür wurde von den Kindern aufgemacht

la porta va resultar per els nens oberta

= 'La porta va ser oberta pels nens'

(49b) Construcció mitjana:

Die Tür wurde aufgemacht

la porta va resultar oberta

= 'Es va obrir la porta' o 'la porta va ser oberta'

Turc:

(50a) Construcció passiva:

Fincan hizmetçi tarafından kırıldı

kır-ıl-dı

tassa criat per trencar-PASS-PAST

= 'La tassa va ser trencada pel criat'

(50b) Construcció mitjana:

Fincan kırıldı

kır-ıl-dı

tassa trencar-PASS-PAST

= 'Es va trencar la tassa' o 'la tassa va ser trencada'.

Com es veu la construcció sintàctica és idèntica, malgrat la diferència de diàtesi.

Moltes llengües tenen verbs que es poden usar en veu mitjana sense cap tipus de marca. En català el verb *augmentar* és un bon exemple d'aquest tipus de verbs *bivalents*:

(51) a) *Les tarifes elèctriques han augmentat.* (sentit mitjà)

b) *FECSA ha pujat les tarifes elèctriques.* (sentit actiu)

L'oració (51a) té sentit mitjà perquè el pacient apareix expressat com a subjecte, i no es pressuposa un agent o causant.

L'anglès té molts verbs d'aquest tipus, com ara *sink*, *close*, *melt* o *cook*. El següent exemple és de *break*:

(52a) Forma activa:

The waiter broke the glass

= 'El cambrer va trencar el got'

(52b) Forma mitjana:

The glass broke

= 'El got es va trencar'

5. L'expressió dels rols discursius

En aquest subapartat es revisen els procediments utilitzats en les diferents llengües del món per a l'expressió dels rols discursius de tema i focus. La taula següent resumeix les principals estratègies utilitzades:

Taula 6

a) Estratègia sintàctica: mitjançant l'ordre de constituents
b) Estratègia analítica: amb adposicions o partícules
c) Estratègia sintètica: per mitjà d'afixos

5.1. El tema

El **tema** o **tòpic** funciona com el “ganxo” informatiu amb el discurs previ: és l'element de l'oració que comporta informació coneguda, i sobre el qual s'aporta informació nova en la resta de la frase.

a) Estratègia sintàctica

L'estratègia sintàctica consisteix a situar el tema al començament de l'oració. Aquesta estratègia es troba en la major part de les llengües (moltes vegades combinada amb una marca lèxica o morfològica), i s'explica per la tendència a començar l'oració amb la informació coneguda, com a base sobre la qual afegir la informació nova. Per això el subjecte (que és l'element de perspectiva primari) és molt sovint també el tema de l'oració. Quan el tema no és el subjecte, les llengües acostumen a emprar construccions especials. En català (i en altres llengües europees) el tema és el primer constituent de la frase, i quan el tema és objecte directe, indirecte o adjunt pot estar reproduït per un pronom personal adicional:

- (53) a) *Aquest llibre no te'l puc prestar.*
 b) *Al jardí els nens s'hi diverteixen molt.*
 c) *Del seu divorci ningú no n'ha volgut parlar encara.*

En aquest exemple l'objecte de l'oració (53a) està expressat dues vegades: una com a tema (*aquest llibre*) i una altra com a pronom (*el*). De la mateixa manera, els adjunts temes de les oracions (53b) i (53c), *al jardí* i *del seu divorci*, es reproduïxen amb els pronoms *hi* i *en*, respectivament.

En francès col·loquial, fins i tot el tema subjecte es pot reproduir pronominalment:

- (54) *Ce poulet, ça n'a pas de goût*
 = 'Aquest pollastre no té cap gust'

Aquí, el subjecte *_ce poulet_* està reproduït per mitjà del pronom *_ça_* ('això').

b) Estratègia analítica

L'estratègia analítica fa servir partícules o adposicions que s'especialitzen a marcar el tema. Una llengua que utilitza extensament aquest procediment és el japonès. Examineu els següents exemples:

(55a) *Yoshio ni wa Tarō ga hon o watashimashita*
 Yoshio a TM Tarō SUBJ llibre OBJ entregar(PAST)
 = 'A Yoshio el llibre l'hi va entregar Tarō'

(55b) *Kono hon wa Tanaka-sensei ga shuppan shimashita*
 aquest llibre TM Tanaka-professor SUBJ publicació fer(PAST)
 = 'Aquest llibre l'ha publicat el professor Tanaka'

(55c) *Kaisha wa Ōsaka ni arimasu*
 empresa TM Osaka en ésser(PRES)
 = 'L'empresa és a Osaka'

En cadascun d'aquests exemples el tema és el constituent marcat per la partícula final *wa*. L'exemple (55a) mostra que aquesta partícula pot aparèixer fins i tot després de les posposicions (aquí la posposició *ni* expressa la funció d'objecte indirecte).

c) Estratègia sintètica

Les llengües que han adoptat l'estratègia sintètica utilitzen un afix especialitzat a marcar el tema. Una llengua d'aquest tipus és el quítxua, en què el tema es marca amb el sufix *-qa*:

(56a) *Chahay waynaqa wakata michin*
           wayna-qa waka-ta
 aquell noi-TM vaca-AC pasturar
 = 'Aquell noi és pastor de vaques'

(56b) *Kukataqa mana munanichu*
           kuka-ta-qa mana munani-chu
 coca-AC-TM no vull-NEG
 = 'De coca no en vull'

Observeu que en l'oració (56a) el tema és el subjecte, mentre que en (56b) el tema és l'objecte, que a banda de la marca de tema duu el sufix *-ta* d'acusatiu.

s'ha provat de preservar en la traducció, situant el focus al final de la frase, com és la norma en català.

Algunes llengües tenen també construccions sintàctiques que serveixen per a fer ressaltar el focus, sobretot quan té valor contrastiu. En català i altres llengües europees es fa servir una perífrasi que separa el focus de la resta de la clàusula per mitjà d'un verb copulatiu i una construcció relativa. Per exemple, la frase (62) assenyala que el focus és el sintagma nominal *el soroll*, mentre que en (63) el focus és l'adverbi *aquí*:

(62) *Va ser el soroll el que ens va alarmar.*

(63) *És aquí a on cavarem la rasa.*

b) Estratègies analítica i sintètica

La característica d'aquestes estratègies és que marquen el focus de manera explícita, per mitjà d'una partícula independent o un afix, segons el cas. Per exemple, en bamana (Mali i Burkina Faso) el focus es marca amb la posposició *dè*, sense que calgui situar-lo en una posició diferent en la clàusula, com es pot observar en els exemples següents:

(64a) *Seku yé sògo dún*
 Seku PF carn menjar
 = 'Seku ha menjat carn'

(64b) *Seku dè yé sògo dún*
 = 'És Seku el que ha menjat carn'

(64c) *Seku yé sògo dè dún*
 = 'És carn el que ha menjat Seku'

La frase (64a) és neutra des del punt de vista discursiu; no té cap constituent focal. En la frase (64b) el focus és l'agent *Seku*, com indica la posposició *dè*; mentre que en (64c) el focus recau sobre el pacient *sògo* 'carn'.

Una llengua en què la marca de focus s'expressa per mitjà de la morfologia verbal és el serer, una llengua parlada al Senegal i Gàmbia. En aquesta llengua hi ha formes verbals diferents per a indicar quan el focus és subjecte (65b) i quan té una altra funció sintàctica (glossat NOSUBJ en 65c). En aquest últim cas, a més, el focus se situa davant del subjecte, en comptes d'ocupar la seva posició habitual després del verb.

(65a) Forma discursivament neutra:
Jeen anyaama maalo
 Jeen menjar(PAST) arròs
 = 'Jeen ha menjat arròs'

(65b) Focus sobre el subjecte:

Jeen nyaamu maalo

Jeen menjar arròs

(PAST/FOC=SUBJ)

= 'És Jeen el que ha menjat arròs'

(65c) Focus sobre l'objecte

maalo Jeen anyaamu

arròs Jeen menjar

(PAST/FOC=NOSUBJ)

= 'És arròs el que ha menjat Jeen'

Activitats

1. Suposant que les dades dels següents exemples són representatives, indiqueu com s'expressen en malaiàlam (sud de l'Índia) les funcions sintàctiques de subjecte, objecte directe i objecte indirecte:

- a) *Kuṭṭi karañṇu*
nen va plorar
= 'El nen va plorar'
- b) *Puucca uraṅgi*
gat va dormir
= 'El gat va dormir'
- c) *Kuṭṭi aana-ye nulli*
nen elefant va pessigar
= 'El nen va pessigar l'elefant'
- d) *Eli-ye puucca timnu*
rata gat va menjar
= 'El gat es va menjar la rata'
- e) *Puucca roṭṭi timnu*
gat pa va menjar
= 'El gat es va menjar el pa'
- f) *Siita-ye raama kandu*
Siita Raama va veure
= 'Raama va veure Siita'
- g) *Viidu siita kandu*
casa Siita va veure
= 'Siita va veure la casa'
- h) *Kuṭṭi amma-kkə aana-ye wittu*
nen mare elefant va vendre
= 'El nen va vendre l'elefant a la mare'
- i) *Kuṭṭi-kkə puucca-ye amma koṭuttu*
nen gat mare va donar
= 'La mare va donar el gat al nen'
- j) *Amma paksi-ye puucca-kkə koṭuttu*
mare ocell gat va donar
= 'La mare va donar l'ocell al gat'
- k) *Ii peṅṅi-nte kuṭṭi aana-ye nulli*
aquest dona nen elefant va pessigar
= 'El nen d'aquesta dona va pessigar l'elefant'
- l) *Amma kuṭṭi-ye waṭi koṇə aṭiccu*
mare nen pal amb va pegar
= 'La mare va pegar el nen amb un pal'

2. En vista dels exemples següents de persa (Iran), expliqueu quin sistema de diferenciació funcional té aquesta llengua. Quina és la funció del morfema *-râ*?

- a) *Mard diruz âmad*
home ahir va arribar
= 'L'home va arribar ahir'
- b) *Bachehâ khandidand*
nens van riure
= 'Els nens van riure'
- c) *Hasan nân âvard*
Hasan pa va portar
= 'Hasan va portar pa'
- d) *Mard ruznâme-râ khând*
home diari va llegir
= 'L'home va llegir el diari'

- e) *Bachehâ sag-râ gereftand*
 nens gos va emportar
 = 'Els nens es van emportar el gos'

3. A partir dels exemples següents de nepalès, justifiqueu a quin sistema de diferenciació funcional corresponen. Quina funció té el morfema *-le*?

- a) *Guru sutcha*
 mestre dormir
 = 'El mestre dorm'
- b) *Sipahi sahar tir jayo*
 soldat ciutat a anar(PAST)
 = 'El soldat ha anat a la ciutat'
- c) *Guru-le dherai kitab padhyo*
 mestre molt llibre llegir(PAST)
 = 'El mestre ha llegit molts llibres'
- d) *Sipahi-le bagh maryo*
 soldat tigre matar(PAST)
 = 'El soldat ha mort el tigre'.

4. Considerant els exemples següents de djaru (Austràlia), expliqueu quin sistema de diferenciació funcional té aquesta llengua. Indiqueu la funció del morfema *-u*.

- a) *ŋumbir jan-an*
 dona caminar-PRES
 = 'La dona està caminant'
- b) *Gunar gunganir-a*
 gos morir-PAST
 = 'Ha mort el gos'
- c) *ŋumbir-u gunar buŋ-an*
 dona gos mossegar-PRES
 = 'La dona mossega el gos'
- d) *Gunar-u guju dumbuŋ-an*
 gos carn soterrar-PRES
 = 'El gos està soterrant carn'

5. En vista dels exemples següents de yaqui (EUA i Mèxic), justifiqueu a quin sistema de diferenciació funcional corresponen. Quina és la funció del morfema *-ta*?

- a) *Hu hamut ye?e*
 aquest dona ballar
 = 'Aquesta dona balla'
- b) *Ču?u koče-k*
 gos dormir-PAST
 = 'El gos dormia'
- c) *Hu hamut ču?u-ta kari-po biča-k*
 aquesta dona gos casa-en veure-PAST
 = 'Aquesta dona ha vist el gos a casa'
- d) *Ču?u wakas-ta bwa?e*
 gos carn menjar
 = 'El gos s'està menjant la carn'

6. A partir dels exemples següents de pomo oriental, una llengua ameríndia de Califòrnia, justifiqueu en quin sistema de diferenciació funcional encaixa aquesta llengua:

- a) *Há mípal šak'a*
 jo ell matar
 = 'Jo el vaig matar'
- b) *Xásula wí kakhóya*
 serp de cascavell jo mossegar
 = 'M'ha mossegat una serp de cascavell'

c) *Há wadúkiya*

jo anar
= 'Jo hi vaig'

d) *Wí 'echkiya*

jo esternudar
= 'Jo esternudo'

7. Examineu les frases següents de mon (Birmània i Tailàndia). Quin és l'ordre de constituents bàsic en les oracions actives transitives? Com es forma la passiva?

a) *Mèa nyeh pye nyeh*

pare ell renyar ell
= 'El seu pare el va renyar'

b) *Nyeh tè'htu'ng pye ka' mèa nyeh*

ell patir renyar per pare ell
= 'Va ser renyat pel seu pare'

8. Examineu les frases següents de gal·lès. Quin és l'ordre de constituents bàsic en les oracions actives transitives? Com es forma la passiva?

a) *Rhybuddiodd y dyn y merched*

avisar(PAST) ART home ART noies
= 'L'home va avisar les noies'

b) *Tarodd Megan y ci*

va copejar Megan ART gos
= 'Megan va copejar el gos'

c) *Atalodd yr heddlu dwsin o geir yn neithiwr*

va parar ART policia dotzena de cotxes en anit
= 'La policia va parar una dotzena de cotxes anit'

d) *Rhybuddiwyd y merched gan y dyn*

avisar(PAST/PASS) ART noies per ART home
= 'Les noies van ser avisades per l'home'

e) *Cafodd y tŷ ei godi*

va tenir ART casa seu construir
= 'La casa va ser construïda'

f) *Cafodd y ci ei daro gan Megan*

va tenir ART gos seu copejar per Megan
= 'El gos va ser copejat per Megan'

g) *Ataliwyd dwsin o geir gan yr heddlu yn neithiwr*

parar(PAST/PASS) dotzena de cotxes per ART policia en anit
= 'Una dotzena de cotxes van ser parats anit per la policia'

9. Examineu les frases següents de maori (Nova Zelanda). Quin és l'ordre de constituents bàsic en les oracions actives transitives? Com es forma la passiva?

a) *Kua inu ngā tangata i te wai*

PF beure ART(PL) home OBJ ART aigua
= 'Els homes s'han begut l'aigua'

b) *Ka hoko te matua i ngā tikiti*

PRES comprar ART pare OBJ ART(PL) bitllet
= 'El pare compra els bitllets'

c) *Kei te kai te kurī i te ika*

PROG menjar ART gos OBJ ART peix
= 'El gos s'està menjant el peix'

d) *Kua inumia te wai e ngā tangata*

PF beure(PASS) ART aigua per ART(PL) home
= 'L'aigua ha sigut beguda pels homes'

e) *Ka hokona ngā tikiti e te matua*

PRES comprar(PASS) ART(PL) bitllet per ART pare
= 'Els bitllets són comprats pel pare'

- f) *Kei te kainga te ika e te kuri*
 PROG menjar(PASS) ART peix per ART gos
 = 'El peix està sent menjat pel gos'

10. Examineu les frases següents de xinès mandarí. Quin és l'ordre de constituents bàsic en les oracions actives transitives? Com es forma la passiva?

- a) *Jīngchá fā wǒ le*
 policia multar jo PF
 = 'M'ha multat la policia'
- b) *Jīnglǐ jiěgù tā le*
 director acomiadar ell/ PF
 ella
 = 'El director l'ha acomiadat'
- c) *Gǒu yǎo le zhège nánrén*
 gos mossegar PF aquest home
 = 'El gos ha mossegat aquest home'
- d) *Wǒ bèi jīngchá fá le*
 jo per policia multar PF
 = 'He sigut multat per la policia'
- e) *Tā bèi jīnglǐ jiěgù le*
 Ell/a per director acomiadar PF
 = 'Ha sigut acomiadat pel director'
- f) *Zhège nánrén bèi gǒu yǎo le*
 Aquest home per gos mossegar PF
 = 'Aquest home ha sigut mossegat pel gos'

11. Examineu les frases següents de rus. Quin és l'ordre de constituents bàsic en les oracions actives transitives? Com es forma la passiva?

- a) Няни удивили меня
nyani udivili menya
 infermeres sorprendre(PAST) me
 = 'Les infermeres em van sorprendre'
- b) Оркестр исполнил симфонию
orkestr ispolnil simfoniyu
 orquestra interpretar(PAST) simfonia(AC)
 = 'L'orquestra va interpretar la simfonia'
- c) Ученики возвращают книги в библиотеку
učeniki vozvrašáyut knigi v biblioteku
 alumnes tornen llibres a biblioteca
 = 'Els alumnes tornen els llibres a la biblioteca'
- d) Я удивился нянями
ya udivil-sya nyan-yami
 jo sorprendre(PAST)-REFL infermera-INSTR/PL
 = 'Vaig ser sorprès per les infermeres'
- e) Симфония исполняется оркестром
simfoniya ispolnyáet-sya orkestr-om
 simfonia interpretar(PAST)-REFL orquestra-INSTR/SG
 = 'La simfonia és interpretada per l'orquestra'
- f) Книги возвращаются в библиотеку учениками
knigi vozvrašáyut-sya v biblioteku učeník-ami
 llibres tornen-REFL a biblioteca alumnes-INSTR/PL
 = 'Els llibres són tornats a la biblioteca pels alumnes'

12. Examineu les frases següents de neerlandès. Quin és l'ordre de constituents bàsic en les oracions actives transitives? Com es forma la passiva?

- a) *Hij wast het raam*
 ell renta ART finestra
 = 'Ell renta la finestra'

- b) *Wij kochten het huis in 2004*
 nosaltres vam comprar ART casa en 2004
 = 'Vam comprar la casa en el 2004'
- c) *De grootouders zullen de kinderen grootbrengen*
 ART/PL avis FUT ART/PL nens criar
 = 'Els avis criaran els nens'
- d) *Het raam wordt door hem gewassen*
 ART finestra AUX per ell rentada
 = 'La finestra és rentada per ell'
- e) *Het huis werd door ons in 2004 gekocht*
 ART casa AUX per nosaltres en 2004 comprada
 = 'La casa va ser comprada per nosaltres en el 2004'
- f) *De kinderen zullen door de grootouders grootgebracht worden*
 ART nens FUT per ART avis criat AUX/INF
 = 'Els nens seran criats pels avis'

13. Examineu les frases següents d'hebreu israelià. Quin és l'ordre de constituents bàsic en les oracions actives transitives? Com es forma la passiva?

- a) *Ha-saba gidel et ha-yeled*
 ART-avi educar(PAST) OBJ ART-noi
 = 'L'avi va educar el noi'
- b) *Dan imen et ha-tsévet*
 Dan va entrenar OBJ ART-equip
 = 'Dan va entrenar l'equip'
- c) *Ha-rof'a histir et ha-šehiya be- vet ha-xolim*
 ART-metge va ocultar OBJ ART-estada al hospital
 = 'El metge va ocultar l'estada a l'hospital'
- d) *Ha-yeled gudal al yedei ha-saba*
 ART-noi va ser educat per ART-avi
 = 'El noi va ser educat per l'avi'
- e) *Ha-tsévet uman al yedei Dan*
 ART-equip va ser entrenat per Dan
 = 'L'equip va ser entrenat per Dan'
- f) *Ha-šehiya be- vet ha-xolim hugar al yedei ha-rof'a*
 ART-estada al hospital va ser ocultada per ART-metge
 = 'L'estada a l'hospital va ser ocultada pel metge'

14. Partint de les dades de l'exercici 1, indiqueu com es marquen en malaiàlam els rols discursius de tema i focus.

Bibliografia

Marca de cas

Anderson, J. M. (1999). "Case". A: E. K. Brown; J. Miller (eds.). *Concise Encyclopedia of Syntactic Theories* (pàg. 58-65).

Bickel, Balthasar; Nichols, Johanna (2009). "Case marking and alignment". A: A. Malchukov; A. Spencer (eds.). *The Oxford Handbook of Case* (pàg. 304-322). Oxford University Press.

Blake, Barry J. (2001). *Case*. Cambridge University Press.

Blake, Barry J. (2006). "Case". A: E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 212-220).

Givón, Talmy (2001). "Grammatical relations and case-marking systems". *Syntax* (cap. 4).

Iggesen, Oliver A. (2005). "Number of Cases". A: M. Haspelmath i altres (eds.). *The World Atlas of Language Structures* (pàg. 202-205).

Kroeger, Paul R. (2005). "Case and Agreement". *Analyzing Grammar* (cap. 7).

Moreno Cabrera, Juan Carlos (2000). "El caso". *Curso universitario de lingüística general* (vol. 1, cap. 11).

Primus, Beatrice (2011). "Case Marking Typology". A: J. J. Song (ed.). *The Oxford Handbook of Linguistic Typology* (pàg. 303-321).

Song, Jae Jung (2001). "Case marking". *Linguistic Typology* (cap. 3).

Whaley, Linday J. (1997). "Case and Agreement Systems". *Introduction to typology* (cap. 9).

Concordança verbal

Corbett, Grell G. (1999). "Agreement". A: E. K. Brown; J. Miller (eds.). *Concise Encyclopedia of Syntactic Theories* (pàg. 12-18).

Givón, Talmy (2001). "Referential coherence I: Pronouns and grammatical agreement". *Syntax* (cap. 9).

Siewierska, Anna (2005). "Verbal Person Marking". A: M. Haspelmath i altres (eds.). *The World Atlas of Language Structures* (pàg. 414-417).

Sistemes de diferenciació de subjecte i objecte

Bossong, Georg (1998). "Le marquage différentiel de l'objet dans les langues d'Europe". A: J. Feuillet (ed.). *Actance et valence* (pàg. 193-258). Mouton de Gruyter.

Comrie, Bernard (2005). "Alignment of Case Marking". A: M. Haspelmath i altres (eds.). *The World Atlas of Language Structures* (pàg. 398-405).

Dixon, R. M. W. (1979). "Ergativity". *Language* (vol. 1, núm. 55, pàg. 59-138).

Farrell, Patrick (2005). *Grammatical Relations*. Oxford University Press.

Harris, C. (2006). "Active-Inactive Marking". A: E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 40-43).

Kittilä, Seppo (2008a). "Animacy effects on differential Goal marking". *Linguistic Typology* (vol. 1/3, núm. 12, pàg. 245-268).

Kittilä, Seppo (2008b). "Case and the typology of transitivity". A: A. Malchukov; A. Spencer (eds.). *The Oxford Handbook of Case* (pàg. 356-365). Oxford University Press.

Manning, Christopher D. (2006). "Ergativity". A: E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 210-217).

Mithun, Marianne (1991). "Active/agentive Case Marking and its Motivations". *Language* (vol. 3, núm. 67, pàg. 510-546).

Moreno Cabrera, Juan Carlos (2000). "Relaciones sintácticas"; "Transitividad y objeto directo e indirecto". *Curso universitario de lingüística general* (vol. 1, cap. 20).

Palmer, F. R. (1994). "Accusative, ergative and agentive systems". *Grammatical roles and relations* (cap. 3). Cambridge University Press.

Payne, Thomas E. (1997). "Grammatical relations". *Describing morphosyntax* (cap. 7).

Siewierska, Anna (2005). "Alignment of Verbal Person Marking". A: M. Haspelmath i altres (eds.). *The World Atlas of Language Structures* (pàg. 406-409).

Swart, Peter de; Hoop, Helen de (2007). "Semantic Aspects of Differential Object Marking". A: E. Puig-Waldmüller (ed.). *Proceedings of Sinn und Bedeutung* (núm. 11, pàg. 598-610). Universitat Pompeu Fabra.

Perspectiva i veu

Abraham, Werner; Leisio, Larisa (eds.) (2006). *Passivization and Typology. Form and Function*. John Benjamins.

Blevins, J. P. (2006). "Passives and Impersonals". A: E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 236-239).

Givón, Talmy (2001). "De-transitive voice". *Syntax* (cap. 13).

Keenan, Edward L.; Dryer, Matthew S. (2007). "Passive in the world's languages". A: T. Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description* (vol. I, pàg. 325-361).

Kulikov, Leonid (2011). "Voice Typology". A: Jae Jung Song (ed.). *The Oxford Handbook of Language Typology* (pàg. 368-398).

Lyngfelt, Benjamin; Solstad, Torgrim (eds.) (2006). *Demoting the Agent. Passive, middle and other voice phenomena*. John Benjamins.

Moreno Cabrera, Juan Carlos (2000). "Diátesis y voz". *Curso universitario de lingüística general* (vol. 1, cap. 23).

Siewierska, Anna (2005). "Passive Constructions". A: M. Haspelmath i altres (eds.). *The World Atlas of Language Structures* (pàg. 434-437).

L'expressió dels rols discursius

Dufter, Andreas; Jacob, Daniel (eds.) (2009). *Focus and Background in Romance Languages*. John Benjamins.

Foley, William A. (2007). "A typology of information packaging in the clause". A: T. Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description* (vol. I, pàg. 362-446).

Givón, Talmy (2001). "Contrastive focus constructions"; "Marked topic constructions". *Syntax* (cap. 15 i 16).

Li, Charles N.; Thompson, Sandra A. (1976). "Subject and Topic". A: C. N. Li (ed.). *Subject and Topic* (pàg. 457-489). Academic Press.

Miller, J. (2006). "Focus". A: E. K. Brown (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pàg. 511-518).

Moreno Cabrera, Juan Carlos (2000). "Aspectos formativos e informativos del orden de palabras". *Curso universitario de lingüística general* (vol. 1, cap. 28).

Payne, Thomas E. (1997). "Pragmatically marked structures". *Describing morphosyntax* (cap. 10).

Valin, Robert D. van (1999). "A Typology of the Interaction of Focus Structure and Syntax". A: E. Raxilina; J. Testelec (eds.). *Typology and the Theory of Language: From Description to Explanation* (pàg. 511-524). Moscou: Languages of Russian Culture.

